

Theateradvies® bv
Herengracht 160
1016 BN Amsterdam

t +31 (0) 20-627 2248
w www.theateradvies.nl
e info@theateradvies.nl

t a
h d
e v
a i
t e
e s
r g

Gemeente Groningen
Dhr. Marcel Slijkhuis

Datum : 21 juni 2018
Betreft : Volumestudie De Oosterpoort
Werk : De Oosterpoort, Groningen

Geachte heer Slijkhuis, beste Marcel,

De gemeente Groningen is voornemens om een nieuwe huisvesting voor De Oosterpoort te realiseren. Voor die plannen zijn twee ruimtestaten met bijbehorende volumestudies gemaakt: een minimum- en een maximummodel. Het minimummodel is een nieuw gebouw waarin de huidige programmering van De Oosterpoort kan worden voortgezet en waarin de grote zaal wordt gebruikt voor zowel niet-versterkte klassieke concerten als voor versterkte muziek. In het maximummodel is het bouwprogramma uitgebreid met een grote popzaal. U heeft ons aan de hand van die door u aangeleverde ruimtestudies gevraagd om een aantal vragen te beantwoorden:

1. Is het aangenomen programma ruimtelijk en functioneel adequaat en doelmatig vertaald naar de ruimtestaat en gebouw- en volumestudie (te toetsen bij minimum- en maximummodel). Welke keuzes kunnen hierbij worden gemaakt en welke voor- en nadelen horen hierbij en welke bandbreedtes qua volumes? Denk hierbij aan keuzes en vormen van zalen, dubbelgebruik foyers, etc.
2. Wij verzoeken u uw analyse te voorzien van een benchmark, kengetallen en referenties. Waarbij de referenties ook de beeldkwaliteit/kwaliteit van de zalen duiden.
3. Naast een check op correcte vertaling van volumes, zijn we daarbij ook benieuwd naar uw oordeel over de aangenomen wijze van stapeling van het programma. Is de aangenomen

stapeling van programma verstandig of zijn er redenen om juist hele andere modellen te kiezen? Hierbij spelen meerdere elementen, zoals functionaliteit, sfeer, geschiktheid voor festivals, maar ook footprint in relatie tot locatiekeuze.

4. Wat zijn de verschillen ten opzichte van de huidige Oosterpoort en hoe kunnen deze worden verklaard?
5. De huidige Grote Zaal van de Oosterpoort combineert klassiek met overige genres. In het aangenomen maximale programma wordt uitgegaan van een popzaal voor 3.000 bezoekers en een aparte zaal voor klassieke muziek (ca. 8.00-1.000 plekken, geschikt voor niet-versterkt). Is het mogelijk om ook in het nieuwe muziekcentrum te volstaan met één zaal? Welke elementen spelen hierbij een rol, waar zitten kantelmomenten en welke keuzes en/of concessies vraagt dit?
6. Welke ruimtelijke en functionele keuzes hangen direct samen met het faciliteren van festivals (met ESNS als maatgevend festival). Wat zou de ruimtelijk functionele impact zijn als er voor wordt gekozen deze festivals niet te faciliteren in het Muziekcentrum?
7. Uw bevindingen dienen in een advies te worden verwerkt. Daarbij wordt tevens gevraagd aanbevelingen te geven voor het vervolgproces.

Om een goed antwoord te kunnen geven op deze vragen hebben we enkele collega-bureaus ingeschakeld met expertise op het gebied van bouwmanagement (Draaijer & Partners), bouwkosten (bureau Basalt) en zaalakoestiek (bureau Peutz).

Draaijer & Partners kent De Oosterpoort zeer goed en kent de lokale omstandigheden ook goed, omdat het bureau in Groningen gevestigd is. Basalt is een van de meest ervaren bureaus op het gebied van bouwkosten.

Bureau Peutz heeft een in ons land een ongeëvenaarde ervaring als het gaat om zaalakoestiek van zowel klassieke zalen als popzalen. Het bureau is de akoestisch adviseur van het Concertgebouw in Amsterdam, De Doelen in Rotterdam, Musis Sacrum in Arnhem en De Vereniging in Nijmegen.

Popzalen waarvoor Peutz akoestisch adviseur is zijn onder meer AFAS Live en Ziggo Dome in Amsterdam, Ahoy in Rotterdam en Doornroosje in Nijmegen. In overleg met Peutz is vastgelegd wat er nodig is om te komen tot een goede zaalakoestiek in de popzaal en de klassieke zaal

en om te zorgen dat de zalen onderling voldoende akoestisch gescheiden zijn en dat het gebouw voldoende akoestisch gescheiden is van de omgeving.

Het onderzoek naar de voorliggende volumestudie is begonnen met een workshop met de gemeente, De Oosterpoort en met adviseurs van Draaijer & Partners, bureau Peutz en Theateradvies bv. In deze eerste workshop is de ruimtestaat tegen het licht gehouden en zijn de uitgangspunten ter discussie gesteld.

1. Doelmatigheid

Uw eerste vraag betreft de doelmatigheid van de vertaling van de programmatische ambities naar een ruimtestaat en volumestudie. Om deze vraag te beantwoorden hebben we eerst in een overleg met de gemeente en De Oosterpoort de ruimtestaat regel voor regel doorgenomen met als centrale vragen:

- Waar is deze ruimte voor nodig?
- Op basis van welke uitgangspunten is de oppervlakte bepaald?
- Wat is functioneel gezien de benodigde netto hoogte?
- Welk dubbelgebruik is mogelijk voor deze ruimte?

Na het bespreken van de ruimtestaat op regelniveau heeft het adviesteam gezorgd voor een nieuwe ruimtestaat met de juiste cijfers. Ook de opzet van de ruimtestaat is gewijzigd, om hem in overeenstemming te brengen met de betreffende NEN norm.

Het antwoord op uw vraag is dat de ruimtestaat die u ons heeft voorgelegd op een aantal punten onvoldoende ruimte bood voor de beschreven ambities, terwijl ze op aantal andere punten een overmaat liet zien. In de volumestudie was bijvoorbeeld een overmaat in de hoogte van de ruimtes omdat rekening werd gehouden met een te hoge factor voor constructie en ontwerpverliezen. Deze factor is aangepast. Voor de zalen naar 10% en voor ruimtes met een normale verdiepingshoogte met 20%. Voor de zalen is de constructiehoogte al inbegrepen in de nettohoogte van de zaal en voor ruimtes met een normale verdiepingshoogte is dat niet het geval.

Bij deze aannahme moet nog het volgende bedacht worden. In de klassieke zaal moeten de spanten akoestisch open zijn als ze onderdeel zijn van het zaalvolume. Als op deze zaal andere ruimtes worden gebouwd, dan bestaat de kans dat de constructie moet worden omkleed om te voldoen aan de brandweereisen. Brandwerende verf is dan

mogelijk niet voldoende. In dat geval zijn de spanten niet meer akoestisch transparant en dat is voor de klassieke zaal wel noodzakelijk.

In de grote popzaal was te weinig ruimte voorzien, omdat geen rekening was gehouden met de 'zijvleugels' (Wing-space) naast het podium en in de grote klassieke zaal en de repetitieruimte was te weinig volume voor een goede akoestiek. Deze cijfers zijn aangepast.

Bij het beoordelen van de ruimtes is ook rekening gehouden met de mogelijkheden om ruimtes op te delen en dubbel te gebruiken. Zo worden breakout-ruimtes ook gebruikt als kleedkamer voor groepen en als vergaderruimte voor interne vergaderingen. De studio kan worden gebruikt als repetitieruimte voor het orkest, als studio en als breakout ruimte. De ruimte kan ook worden opgedeeld, zodat er meerdere kleine ruimtes tegelijk kunnen worden gebruikt.

Ook die cijfers zijn aangepast en in overeenstemming gebracht met de uitgangspunten en met referentieprojecten.

Bij het aanpassen van de ruimtestaat en volumestudie zijn we onder meer uitgegaan van de volgende kengetallen:

Popzaal

1. Voor de grote popzaal gaan we uit van een bezetting van 2.5 bezoekers/m². Voorin bij het podium is de bezetting doorgaans hoger (mensen staan graag vooraan), achterin is het wat rustiger, wat een aantal bezoekers juist prettig vindt. De ervaring in AFAS Live leert dat een hogere bezetting mogelijk is, maar dan gaat het wel om de netto beschikbare ruimte voor het publiek. Dus de zaalregieplaatsen en eventuele VIP-plaatsen in de zaal zijn daarin niet meegerekend. Wij gaan daarom vooralsnog uit van een bezetting van 2.5p/m².
2. Voor de hoogte van de grote popzaal gaan we uit van de benodigde hoogte om apparatuur te kunnen 'vliegen' (ophangen met behulp van takels) boven publiek en boven het podium. In die hoogte zijn de dakspanten al verdisconteerd.
3. We achten het van groot belang dat vrachtwagens en trailers op podiumniveau kunnen laden en lossen bij deze zaal. Alleen dan kan snel en efficiënt worden gewerkt.
4. Voor de popzaal gaan we uit van een flexibele indeling van de zaal met behulp van losse podiumdelen die met de hand worden opgebouwd. Dat is gangbaar in alle grote popzalen en het zorgt

voor maximale flexibiliteit tegen minimale kosten. De 'standaard'-opstelling van het podium zal doorgaans kunnen blijven staan, maar als een artiest 'in the round' wil spelen, dan is ombouwen relatief eenvoudig mogelijk. Ook het vergroten of verkleinen van het podium kan gemakkelijk en snel worden gerealiseerd.

5. Voor de hoogte van de klassieke zaal is het benodigd akoestisch volume maatgevend. De zaal dient minimaal 18.000 m³ te zijn voor een (zeer) goede akoestiek. Dat is een eis waar de huidige zaal ook aan voldoet.

Klassieke zaal

6. Het podium van de klassieke zaal is flexibel in gebruik. Bij sommige concerten is het podium vlak, maar als het NNO speelt, dan zijn verhogingen nodig, zodat het hele orkest de dirigent kan zien en zodat het publiek het hele orkest kan zien. Om de ombouwtijd te verkorten en het zo mogelijk te maken dat 's morgens gerepeteerd wordt, terwijl 's avonds een andere activiteit geprogrammeerd kan worden, gaan we in de ruimtestaat uit van gemechaniseerde podiumheffers.
7. Ook de zaalvloer van de klassieke zaal moet snel en gemakkelijk kunnen worden aangepast. Daarbij geldt dat het bij klassieke concerten de voorkeur heeft om de vloer licht te laten oplopen, terwijl het bij diners, feesten en sta-concerten goed is om een vlakke vloer te hebben. De snelste manier om de zaal om te bouwen is middels een systeem waarbij de stoelen gemechaniseerd onder de zaalvloer kunnen worden gedraaid. Iedere stoelenrij is in dat geval een aparte heffer en de hele zaal kan vlak worden gezet of juist getrapt. Een andere configuratie van de zaal of het podium kan met één druk op de knop worden gerealiseerd. Mogelijk dat in de ontwerpfase wordt gekozen voor een andere oplossing, maar voor de volumestudie is rekening gehouden met deze optie.
8. Voor de opslag van de klassieke zaal is uitgegaan van een relatief grote hoogte (5m), omdat deze ruimte dient als stoelenopslag voor de zaal (zie ook punt 7), als algemene opslagruimte en bovendien als opslag voor het NNO.

Kleine zaal

9. De kleine zaal heeft relatief veel hoogte omdat wordt uitgegaan van een zeer flexibele zaal waarin met behulp van heffers de

zaalvloer en de podiumvloer kan worden gevarieerd voor verschillende configuraties. De maat van de liftputten is meegenomen in de benodigde hoogte van de zaal.

10. De kleine zaal heeft – net als de huidige kleine zaal – voldoende hoogte boven het podium om decors, licht en geluid e.d. te kunnen ophijsen. Deze ruimte is niet bedoeld voor decorchangements, waarbij het gehele decor op hoge snelheid aan het zicht kan worden onttrokken zoals in de toneeltoren van de schouwburg. Dergelijke decorchangements worden in deze zaal niet voorzien.

Studio

11. De studioruimte heeft een volume van 7.500m³, omdat de ruimte daarmee in principe geschikt is als repetitieruimte voor het NNO. Repetities in de klassieke zaal blijven nodig in de huidige frequentie, maar als het orkest extra repetities wil houden of als incidenteel moet worden uitgeweken, dan is de studio met dit volume in principe geschikt als repetitieruimte.
12. Als lab voor beginnende bands en voor muzikale en theatrale experimenten is de studio iets te groot. De zaal dient daarom opdeelbaar te zijn. Daarmee is de ruimte ook flexibel inzetbaar voor kleinere of juist grotere breakout-ruimte.

Diversen

13. Voor de foyerruimtes is uitgegaan van de benodigde ruimte (1.1m² pp) voor zittend publiek. Concerten en activiteiten met staand publiek maken gebruik van bars in de zalen.
14. Voor de kantoren is uitgegaan van 9m² pp. In de ontwerpfase is mogelijk nog wat ruimte te besparen door een optimale indeling.
15. De benodigde ruimte voor logistiek is inbegrepen in de opslag van 42% op de ruimtestaat. Manoeuvrerruimte buiten het pand voor trailers en bakwagens is niet opgenomen in de ruimtestaat. Opstelruimte voor trailers, busjes, bakwagens en nightliners is ook niet opgenomen in de ruimtestaat. Aan opstelruimte zal ca. 800m² nodig zijn. Aanvullend moet rekening worden gehouden met manoeuvrerruimte.
16. Voor de toiletten gaan we uit van minimaal 1 toilet per 50 staande bezoekers of 1 toilet per 30 zittende bezoekers. We raden aan om uit te gaan van flexibel indeelbare toiletten, zodat afhankelijk

van de programmering kan worden bepaald hoe de verdeling is tussen damestoiletten en herentoiletten.

1a. Een popzaal voor 3.500 bezoekers in plaats van 3.000.

U vroeg ons aanvullend om antwoord te geven op de vraag wat de impact op de volumestudie is als wordt uitgegaan van een capaciteit van 3.500 bezoekers in plaats van 3.000 voor de grote popzaal.

Het antwoord is dat de zaal dan 200m² groter moet zijn om de extra 500 bezoekers ruimte te bieden. Er is bovendien 3 meter extra barlengte nodig, 10 extra toiletten en 5m² voor de garderobe. De foyerruimte hoeft niet te wijzigen, want het aantal zitplaatsen is niet veranderd. De impact op de ruimtestaat is dus eigenlijk minimaal. Voor het ontwerp is de keuze wel van belang. Bij het ontwerpen van de zaal en de benodigde vluchtwegen moet wel degelijk worden bepaald wat de maximale capaciteit van de zaal is.

2. Benchmark

De popzalen 013 in Tilburg en Ronda in Tivoli Vredenburg Utrecht zijn de belangrijkste referentiezalen voor de grote popzaal. Niet alleen vanwege de aard van het aanbod en het formaat van die zalen, maar ook vanwege het concept Plug & Play. Artiesten die in Afas Live of ZiggoDome staan, willen de 'gaten' in hun tournee (lege dagen tussen de concerten in de grote popzalen van Europa) graag vullen met concerten elders in het land. Ze kiezen dan voor zalen die groot genoeg zijn (kaartverkoop) en met optimale technische voorzieningen zoals podiumtechniek en goede logistiek.

De referentieprojecten TivoliVredenburg Utrecht en 013 in Tilburg zijn als benchmark gebruikt bij het bepalen van de grootte van de zaal (hoeveel mensen per vierkante meter), het aantal toiletten (voor staande bezoekers minimaal 1 toilet per 50 bezoekers), voor de hoogte van de zaal (in verband met de hijsmogelijkheden in een popzaal) en de logistiek (zowel voor publiek als voor techniek). Daarnaast staan deze zalen model voor de grootte van foyers, opslagruimte, cateringmogelijkheden, garderobes en meer.

TivoliVredenburg is met een zaal van 2000 bezoekers (staand) een middelgrote zaal.

013 in Tilburg heeft een capaciteit van 3.000 staande bezoekers. Dat is ook de capaciteit waarvan uitgegaan wordt in de maximumvariant. De

zaal van 013 is ook goed te verkleinen tot 2.300 bezoekers door het afsluiten van het balkon. Die schaalbaarheid is ook een eis in het functioneel programma. 013 heeft gekozen voor een getrapte zaalvloer. Dat is goed voor de zichtlijnen, maar het beperkt flexibel gebruik van de zaal. En een getrapte zaal geeft ook risico op struikelpartijen. Voor De Oosterpoort gaan we vooralsnog uit van een vlakke vloer.

AFAS Live is alleen in die zin een belangrijke referentie, dat De Oosterpoort artiesten die hier staan wil kunnen programmeren. De Oosterpoort zal met een zaal voor 3000 bezoekers een logische kandidaat zijn. Dat betekent wel dat de logistieke en ruimtelijke mogelijkheden van de zaal vergelijkbaar moeten zijn met AFAS Live. Dat betreft de grootte van het podium, de hoogte van de zaal om licht, projectieschermen en decors te kunnen ophangen en de mogelijkheid om meerdere trailers in korte tijd te laden en/ of lossen. Een zaal met minder bezoekers (lees: lagere recette) of met beperkte technische mogelijkheden of een te complexe logistiek is minder aantrekkelijk voor artiesten en zal dus betekenen dat de nieuwe Oosterpoort onvoldoende in staat zal zijn om internationale acts naar Groningen te halen. Voor de podiumtechniek (licht, geluid en hijsvoorzieningen) is AFAS Live geen geschikte benchmark. Deze zaal heeft namelijk geen podiumtechniek in huis. Artiesten huren daar per concert in wat nodig is. Dat kan ook goed worden betaald uit de recette. Hier kunnen immers veel meer betalende bezoekers naar binnen. Diezelfde artiesten huren geen techniek in voor de 'kleinere' zalen zoals 013. Daar komen ze met alleen een eigen backline en een eigen mixer. Daarom spreken we over 'Plug & Play'. Alle techniek die nodig is voor het concert moet gewoon aanwezig zijn. De podiumtechniek in het muziekcentrum moet daarom minimaal gelijkwaardig zijn aan de techniek van 013 en TivoliVredenburg.

Popzalen hebben doorgaans een aantal bars in de zaal. Dat is ook voorzien voor De Oosterpoort. Het is gebruikelijk dat de artiest de recette ontvangt (opbrengst uit de kaartverkoop) en dat de zaal de baropbrengsten krijgt. Die baromzet is daarmee een belangrijk onderdeel van het verdienmodel en het is essentieel dat bezoekers een drankje kunnen halen zonder de zaal te verlaten.

Als de zaal echter gebruikt wordt voor zittende bezoekers, dan zijn de bars in de zaal doorgaans gesloten en de foyer moet dan groot genoeg zijn om ruimte te bieden aan het aantal zittende bezoekers.

Voor de klassieke zalen zijn referentiezalen:

- Koninklijk Concertgebouw, Amsterdam
- Concert- en Congresgebouw De Doelen, Rotterdam
- Muis Sacrum, Arnhem
- De Vereeniging, Nijmegen
- Concertzaal Tilburg
- Muziekgebouw Eindhoven.

Het Concertgebouw in Amsterdam en De Doelen in Rotterdam hebben beduidend meer stoelen, maar dit zijn wel belangrijke referenties. Het Concertgebouw in de eerste plaats vanwege de excellente akoestiek en De Doelen omdat dit gebouw met meerdere zalen ook zeer geschikt is voor festivals en congressen.

Muis Sacrum en De Vereeniging zijn goede referenties omdat ze een vergelijkbare capaciteit en programmering hebben. Beide zalen beschikken over een balkon met zitplaatsen en, op de parterre, een vlakke vloer met wegneembare stoelen. Muis Sacrum heeft van deze twee zalen de beste akoestiek. Dat heeft te maken met het grotere zaalvolume. Dat grotere volume is bereikt doordat de balkons niet de zaal in steken. De zaal wordt vanaf het balkon breder. Daardoor blijft de zaal op parterreniveau mooi compact, terwijl in totaal een groot volume is gerealiseerd.

Beide zalen hebben een stoelenopslag onder de zaal, te bereiken met een goederenlift met stopplaatsen op podiumniveau, zaalniveau en kelder. In beide zalen is een tekort aan opslagruimte. Datzelfde geldt voor het Concertgebouw in Amsterdam. Hoewel in het Concertgebouw bij de meest recente verbouwing een grote opslag toegevoegd is onder de zaal, is de totale opslagcapaciteit onvoldoende. Dit leidt tot kostbare inhuur van apparatuur en meubilair en extra ombouwtijd tussen activiteiten. In de ruimtestaat is de opslagruimte om die reden naar boven bijgesteld.

3. Stapeling programma

Nadat de ruimtestaat en de volumestudie zijn vastgesteld is een tweede workshop gehouden om te spreken over de organisatie van het gebouw. Voor het bepalen van de beste stapeling van het bouwprogramma kwam een aantal zaken aan de orde:

- a) Programmering
- b) Akoestische scheiding van zalen
- c) Footprint
- d) Logistiek (zowel publiek als techniek)

e) Constructie

3a. Programmering

Stapeling van het bouwprogramma heeft invloed op de manier waarop het gebouw gebruikt wordt en op de sfeer in het gebouw. De Oosterpoort is als gastheer van Eurosonic/ Noorderslag een belangrijke festivallocatie. Een dergelijk gebruik van de ruimtes vraagt om fysieke en optische koppeling van ruimtes. Wat heel goed werkt in de huidige Oosterpoort is het feit dat de foyers gebruikt kunnen worden als één grote festivalruimte, terwijl die ruimte heel eenvoudig kan worden opgedeeld voor verschillende simultaan georganiseerde activiteiten. Er zijn ook nadelen. Als er alleen in de kleine zaal een voorstelling is, dan moeten bezoekers door een groot leeg gebouw lopen om bij de zaal te komen. Dat voelt ongemakkelijk. Er is dus behoefte aan een grote publieke ruimte die ervaren wordt als één geheel. Die ruimte moet gemakkelijk op te delen zijn en als een klein deel van het gebouw in gebruik is, moeten bezoekers in dat gedeelte kunnen komen zonder het hele gebouw door te moeten. Die eisen zijn wel verenigbaar met enige vorm van stapeling, maar dan is nog steeds een duidelijke verbinding nodig met lange zichtlijnen. In TivoliVredenburg is te zien dat teveel stapeling zorgt voor versnippering van het gebouw. Je ervaart te weinig dat alle zalen en foyers deel uitmaken van hetzelfde gebouw. Er is te weinig gemeenschappelijke publieke ruimte.

3b. Akoestische scheiding van zalen

De concertzalen moeten onderling akoestisch gescheiden zijn en het gebouw moet akoestisch gezien gescheiden zijn van de omgeving.

Uitgangspunt is dat alle zalen als doos-in-doos worden uitgevoerd, behalve - eventueel – de grote popzaal. Deze zaal hoeft alleen als doos-in-doos te worden uitgevoerd als de zaal dichtbij woningen wordt gebouwd of als nabije woningbouw in de toekomst te voorzien is. Voor deze zaal zijn de eisen voor geluid dat van buiten naar binnen komt lager dan voor de andere zalen. In een popzaal is het niveau van het achtergrondgeluid van luchtbehandeling (bewegende) podiumverlichting en andere apparatuur doorgaans hoger dan in de andere zalen. Omdat de concerten versterkt zijn, geeft dat geen hinder. Tijdens concerten is het activiteitsniveau ook hoog (dansende mensen). Bij zitconcerten kan

de luchtbehandeling wat lager worden gezet. Daarmee zakt het geluidniveau van de luchtbehandeling al gauw 15 dB.

In de andere zalen wordt ook onversterkt gespeeld. Dan is dat soort achtergrondgeluid juist zeer ongewenst. Deze zalen mogen geen last hebben van geluid van buitenaf en evenmin van luidruchtige luchtbehandeling en podiumtechnische apparatuur. Als de popzaal niet wordt uitgevoerd als doos-in-doos, dan moet er minimaal één interne ont koppeling zijn tussen deze zaal en de andere.

Als er wel woningbouw is vlakbij de locatie van het muziekcentrum of als die woningbouw te voorzien is in de toekomst, dan moet ook de grote popzaal uitgevoerd worden als doos-in-doos. Daarbij geldt overigens dat de maatregelen die nodig zijn om het geluid van binnen naar buiten tegen te houden ruimschoots voldoende zullen zijn om het geluid van buiten naar binnen tegen te houden.

De eenvoudigste manier om de zalen onderling akoestisch te scheiden is door het aanbrengen van een dilatatie. Dat wil zeggen dat iedere zaal een eigen onafhankelijke fundering heeft, met name de twee grote zalen. Dat wil overigens niet zeggen dat de zalen beslist op maaiveld moeten staan. Een zaal kan heel goed boven een andere ruimte worden gebouwd, maar vooral de twee grote zalen moeten ieder wel een eigen fundering hebben. De kolommen waar de zalen op rusten, zijn dus niet verbonden met andere gebouwdelen. Een dergelijke stapeling zien we bijvoorbeeld ook in het nieuwe OCC in Den Haag.

Als gekozen wordt om de grote zalen zonder aparte fundering te stapelen op kleinere ruimtes, dan is een duur akoestisch pakket nodig van enkele meters dik.

Voor de kleine zalen is stapelen iets minder ingrijpend. Deze kunnen ook op bijvoorbeeld veren op andere ruimtes worden gezet. Voorwaarde is nog steeds een afdoende akoestisch pakket, maar een dergelijk pakket is veel minder duur dan voor de grote zalen. Het akoestisch pakket komt hier op ca. 1 meter.

3c. Footprint

In de oorspronkelijke volumestudie waren veel ruimtes geprojecteerd op de begane grond. Uit exploitatie-oogpunt valt er natuurlijk veel te zeggen

voor een beperking van verticaal transport, vooral als het zware goederen betreft. Nadeel van de keuze is echter dat het gebouw een grote footprint krijgt. Dat beperkt het aantal mogelijke locaties nogal. Dat heeft te maken met kosten en met beschikbaarheid. Een grotere footprint betekent meer grond en dat heeft extra impact op de duurdere locaties.

3d. Logistiek

De Oosterpoort is een belangrijk publiek gebouw met een complexe logistiek. Er is veel verkeer van trailers, bakwagens en busjes voor de aanvoer van techniek, horecabehoeften en dergelijke. Daarnaast is er veel verkeer van publiek dat het muziekcentrum met het openbaar vervoer, de auto, motorfiets en scooter, te fiets of lopend bezoekt. Uit het oogpunt van veiligheid en efficiency is het belangrijk dat de verkeersstromen rond het gebouw elkaar niet kruisen.

Wat betreft de aan- en afvoer van techniek, stelt de grote popzaal de hoogste eisen. Meerdere trailers en bakwagens moeten tegelijk, bij voorkeur zonder hoogteverschillen, kunnen laden en lossen op podiumniveau. Als goederen eerst in een lift moeten om op podiumniveau te komen, dan hebben de technici die de show bouwen en afbreken alles tweemaal in handen. Dat is niet efficiënt, het vergroot de bouwtijd en het verhoogt de exploitatiekosten.

De popzaal is ook de zaal met de grootste publiekscapaciteit. De logistiek van bezoekers verloopt het snelst als het publiek zo weinig mogelijk hoogteverschillen moet overbruggen.

Het is om die redenen zinvol om voor de grote popzaal uit te gaan van plaatsing op maaiveld. Het is zeker mogelijk om de zaal op een hogere (of lagere) verdieping te plaatsen, maar dan moet rekening worden gehouden met extra ruimte voor logistiek en met extra bouwkosten.

3e. Constructie

Het bouwen van een groot volume op meerdere kleine volumes is constructief gezien eenvoudiger (en daarmee goedkoper) dan het bouwen van meerdere kleine volumes op een groot volume. Het is immers ook eenvoudiger om een grote doos op meerdere kleine doosjes te plaatsen, dan andersom. De tussenwanden van de kleine doosjes vormen een goede ondergrond voor de grote doos.

Conclusie:

Als het gaat om uitvoeringszalen gaat die vergelijking niet helemaal op. Het is niet noodzakelijk om de grote zalen op maaiveld te bouwen, maar ze kunnen niet zonder meer rusten op de constructieve wanden van de kleine ruimtes onder de zalen, althans niet zonder aanzienlijke akoestische maatregelen. Het stapelen van de kleinere zalen, zoals de kleine zaal en de studio op andere ruimtes is kostentechnisch minder ingrijpend op constructief gebied dan op akoestisch gebied.

4. Vergelijking tussen huidige Oosterpoort en de ruimtestaat

De ruimtestaat is opgedeeld in twee varianten: een minimummodel en een maximummodel. In het minimummodel is uitgegaan van voortzetting van de huidige programmering, maar in een nieuw gebouw. Voor het maximummodel wordt uitgegaan van uitbreiding van het bouwprogramma met een grote popzaal. Het minimummodel is geen kopie van de huidige ruimtestaat. In het nieuwe gebouw is een aantal ruimtes vergroot en enkele ruimtes zijn kleiner geworden. Onder de vergelijking van de varianten wordt dit nader toegelicht.

Bouwlaag	Huidige situatie	Minimum model	Maximum model
Kantoorruimten	1120	1338	1358
Opslagruimten	2515	3855	3865
Vergaderruimten	523	1680	1680
Theater concertzaal	2221	3128	5207
Foyer	3189	2280	3355
Garderobe	83	525	525
Restaurant/café	1315	595	735
(Spoel)keuken	226	350	350
Sanitair	304	384	636
Kleedruimten	321	531	590
Pantry	122	100	100
Werkplaats	197	40	40

Toelichting:

- Kantoorruimten: zowel in het minimale model als in het maximale model zijn iets meer kantoorruimten aanwezig dan in de huidige situatie. Vanuit de huidige situatie is al aangegeven, onderbouwd vanuit Arbo normeringen, dat er te weinig kantoorruimten aanwezig zijn en vindt deze zomer nog een uitbreiding op dit gebied plaats. Bovendien zal in het nieuwe muziekcentrum ook ruimte moeten zijn voor 25 medewerkers van het NNO.
- Opslagruimten: De hoeveelheid opslagruimte is bij beide modellen groter dan de huidige situatie. Verklaring hiervoor dat de huidige opslagruimte te weinig capaciteit biedt. Nu worden zelfs de kruipruimten gebruikt als opslag.
- Vergaderruimten/break out rooms: Ook hiervoor geldt dat het aantal vierkante meters voor deze functie veel groter is, op dit moment is het aantal ruimtes hiervoor te weinig. Dat is niet alleen nodig voor educatie, maar ook omdat in de huidige locatie veel workshops plaatsvinden in geïmproviseerde hoekjes in het gebouw.
- Theater-/concertzaal: In het minimummodel zijn de vierkante meters hiervoor iets groter dan in de huidige situatie, dit komt vooral omdat de huidige studio kleiner is en hiermee ongeschikt voor repetities van het NNO. In het minimale model is de studio geschikt gemaakt voor deze functie. In het maximale model is een grote popzaal toegevoegd die de toegenomen vierkante meters verklaard.
- Foyer: In het minimale model is de hoeveelheid foyer minder groot. Dit is mogelijk door een efficiënter ruimtegebruik. Opgemerkt moet worden dat in de vierkante meters van de huidige foyers ook de verkeersruimte al zit. In de vierkante meters van het minimale en maximale model zitten die in de toeslagfactor. Bij het maximale model is er een extra zaal toegevoegd wat de stijging van het aantal vierkante meters verklaart.
- Garderobe: In de huidige situatie is de hoeveelheid garderobe te klein, deze is in het minimale en maximale model om deze reden vergroot. De tijdelijke garderobes die nu worden gebruikt zijn in het nieuwe gebouw structureel opgelost. Bovendien hebben we

te maken met de wens van het publiek van popconcerten voor meer lockers voor tassen en mobieltjes in plaats van garderobehaakjes

- Restaurant/café: In de huidige situatie is het restaurant in de entree erg groot, hier is het dagcafé direct ook entree en foyer. In het minimale en maximale model is de hiervoor opgenomen ruimte kleiner, omdat hier alleen puur de ruimte is opgenomen voor het restaurant voor bezoekers en artiesten.
- Sanitair: Er is meer sanitair opgenomen dan in de huidige Oosterpoort is. Voor het maximale model is dit te verklaren doordat een extra popzaal is toegevoegd voor circa 3.000 bezoekers. Voor het minimale model is dit te verklaren, omdat in de huidige situatie het aantal toiletten ruim onvoldoende is.
- Kleedruimten: in het minimale model en in het maximale model zijn meer vierkante meters kleedruimten opgenomen, omdat in de huidige situatie hier een tekort aan is (kleedkamers zijn nu provisorisch ingericht in de kelder).

5. Combinatie van klassieke zaal en popmuziek

Veel klassieke zalen worden ook gebruikt voor versterkte muziek. De huidige Oosterpoort is daar een goed voorbeeld van en andere zalen, zoals Muis Sacrum in Arnhem, het Muziekgebouw aan het IJ in Amsterdam en De Vereeniging in Nijmegen programmeren naast klassieke niet-versterkte muziek ook versterkte concerten. Er is echter geen enkele zaal die gebruikt wordt als klassieke concertzaal voor ca 1000 zittende bezoekers en daarnaast als popzaal voor 3000 zittende en staande bezoekers. Daar zijn meerdere redenen voor.

- a) Akoestiek en Maatvoering
- b) Indeling van de zaal
- c) Bouwkundige afwerking
- d) Inrichting en sfeer
- e) Logistiek en beschikbaarheid

5a. Akoestiek en maatvoering

De akoestiek van een klassieke zaal vraagt om een volume van 18.000m³ en om harde wanden die het geluid optimaal verstrooien. Om die reden zijn de wanden en plafonds van concertzalen doorgaans niet vlak.

De popzaal vraagt om veel absorptie. De ideale popzaal zoals AFAS Live of de ZiggoDome heeft 'geen' akoestiek. Dat wil zeggen dat de zaal akoestisch gelijk is aan een buitenruimte waar openluchtconcerten worden gegeven. Alle geluid van het podium bereikt het publiek alleen rechtstreeks en niet via de wanden of het plafond. Muis Sacrum benadert die situatie door de variabele absorptie tegen de wanden.

Maatvoering

Alle zalen die niet-versterkte muziek en versterkte muziek combineren zoals bovenstaande voorbeelden zijn zalen die gebouwd zijn als klassieke zaal. Ze hebben de oppervlakte en de breedte die past bij een klassieke zaal. De zijwanden staan niet te ver uit elkaar en de zaal is niet te diep. Dat zijn voorwaarden voor een goede zaalakoestiek voor niet-versterkte muziek. Op dat vloeroppervlak passen geen 3000 staande bezoekers, maar slechts 1.500. Tel daar eventueel de balkonplaatsen bij en de capaciteit is maximaal 2000 zittende en staande bezoekers. De akoestische aanpassingen in dergelijke zalen met een capaciteit van maximaal 2000 bezoekers zijn relatief snel en eenvoudig te realiseren. In de Oosterpoort worden de stoelen uit de zaal gereden, de wanden rond het podium worden gedraaid en met elektrisch bedienbare akoestische gordijnen worden de wanden absorberend gemaakt. In Muis Sacrum worden akoestische panelen uitgereden en is iets meer tijd nodig (3 uur met 4 technici = 12 uur). Daarnaast moeten de stoelen worden verwijderd. Dit kost in totaal 14 uur. Met voldoende technici kan de totale ombouw worden gerealiseerd in een dagdeel.

Wanneer het vloeroppervlak moet worden vergroot, dan betekent dat letterlijk het vergroten van de zaal. De zijwanden en de achterwand moeten worden verwijderd. Dat gaat niet met een eenvoudige panelenwand die je met de hand in- en uit kunt rijden. Het gaat hier over panelen die per stuk meer dan 1000 kg wegen en die alleen elektrisch kunnen worden in- en uitgereden. Eenmaal op hun positie, moeten ze worden gefixeerd. Dat vereist een hoge investering nu en tijdens de exploitatie kost het tijd en dus geld. Waar het ombouwen van de zaal nu snel en eenvoudig kan plaatsvinden, is dan meer dan een dagdeel nodig om de zaal te vergroten of te verkleinen.

5b. Indeling van de zaal

Bij klassieke concerten zijn koorplaatsen nodig achter het orkest. Deze koorplaatsen (op een balkon of een tribune) zijn juist ongewenst bij versterkte muziek. Dan moet het hele podium over de volle hoogte beschikbaar zijn om decors, projectieschermen, schijnwerpers en luidsprekers te kunnen plaatsen. Ombouwen van de zaal van versterkt naar niet-versterkt v.v. betekent dus het plaatsen of juist weghalen van koorplaatsen. Een dergelijke voorziening is gerealiseerd in de Elizabethzaal in Antwerpen. Nadeel is dat extra volume moest worden gebouwd voor de opslag van de koorwagens en dat het ombouwen enkele uren extra in beslag neemt.

5c. Bouwkundige afwerking

Versterkte concerten vragen om een andere vloer dan een klassieke zaal. De klassieke zaal vraagt om een houten vloer. Dat wordt verwacht door zowel de artiesten als door het publiek. Die houten vloer wordt tweemaal per jaar behandeld met boenwas en eens per jaar wordt de vloer geschuurd en geolied. Een popzaal vraagt om een PVC-vloer in verband met schoonmaak en gladheid. Deze vloer wordt dagelijks behandeld met een schrobmachine. Er bestaat geen vloerafwerking die voldoet aan de eisen van de klassieke zaal (klassieke uitstraling) en de popzaal (sterk en goed schoon te maken). Het huidige marmoleum is voor de schrobmachine niet echt geschikt en het biedt voor de klassieke concerten te weinig uitstraling.

Om versterkte concerten van dit niveau mogelijk te maken, dient eerst een evenementenvloer te worden gelegd. De zalen die geen gebruik maken van een aparte vloer (bedekking) voor evenementen moeten ofwel veel extra inspanning leveren om de vloer in een goede staat te houden, ofwel accepteren dat de vloer en de wanden er al snel sleets uitzien. Dat laatste is duidelijk te zien in Muis Sacrum, maar ook in de Oosterpoort zelf.

5d. Inrichting en sfeer

De sfeer van een klassieke concertzaal is doorgaans een andere dan die van een popzaal, waarbij de sfeer van de popzaal doorgaans wordt gekarakteriseerd als stoer, industrieel en hufterbestendig. De sfeer van de klassieke concertzaal is eerder het tegendeel. We denken dat je bij het combineren van beide genres moet denken aan de sfeer en de inrichting van een concertzaal en dat die sfeer wordt aangepast voor de versterkte concerten. Dat betekent dat de stoelen op het balkon geschikt

zijn voor de klassieke concerten. De stoelen in de zaal worden bij concerten verwijderd.

Echter, zowel in De Oosterpoort als bijvoorbeeld in Musis Sacrum, Arnhem blijkt dat stoelen tijdens versterkte concerten ernstig te lijden hebben. Er komt ander publiek en dat gaat anders met het meubilair om. In Musis Sacrum worden de balkonplaatsen tijdens versterkte concerten zelfs al niet meer verkocht om die reden. De stoelen begonnen al binnen enkele weken slijtage te vertonen.

5e. Logistiek en beschikbaarheid

Voor het bouwen van een concert met versterkte muziek voor 3.000 mensen is een dag nodig om de zaal om te bouwen, vervolgens een dag om de act zelf te bouwen, en dan een dag om de zaal terug te bouwen als klassieke zaal. Een versterkt concert kost daardoor drie dagen in plaats van één dag. Dat zijn twee dagen waarop de zaal niet bruikbaar is voor andere activiteiten, los van de kosten van personeel om de zaal om te bouwen.

Door de wijze van programmeren van grote acts is de beschikbaarheid van de grote popzaal sowieso al een probleem. Boekingsbureaus leggen een groot aantal opties vast in verschillende zalen, maar veel van die opties leiden niet tot daadwerkelijke boekingen. Echter, de zaal kan niet gereserveerd worden voor andere activiteiten voor het geval dat de optie doorgaat. Bij die opties moeten extra dagen worden gereserveerd om de zaal te kunnen ombouwen als de optie doorgaat. Het grote beslag dat gelegd wordt op de zaal vanwege de opties, wordt dus verdrievoudigd. Dat betekent dat een keuze om beide zalen te combineren de mogelijkheden van de programmering beperkt ten opzichte van de huidige Oosterpoort.

De zaal wordt voor een vast aantal repetities en concerten gebruikt door het NNO. Dat ligt contractueel vast. Dat betekent nu al dat de huidige zaal te weinig beschikbaar is voor bijboekingen popconcerten. De programmering wordt nu al beperkt door het grote aanbod aan concerten en de beperkte beschikbaarheid van de zaal. Omdat die markt groeiend is, gaat die beperking steeds meer nijpen. De ambities uit het functioneel programma van eisen kunnen dan niet worden gerealiseerd.

Conclusie

We raden af om een zaal te bouwen die moet dienen als klassieke concertzaal voor 1000 zittende bezoekers en tegelijk als grote popzaal voor 3000 staande en zittende bezoekers vanwege:

- De hoge kosten van extra technische voorzieningen
- De extra bouwtijd
- De beperkingen van de programmering
- De verminderde beschikbaarheid

6. De Oosterpoort als gastheer van Eurosonic/Noorderslag

De ruimtestaat gaat uitdrukkelijk uit van minimaal handhaving van de huidige programmering inclusief ESNS. De vraag is nu welke ruimtes niet langer nodig zijn wanneer De Oosterpoort niet langer fungeert als gastheer van het festival/congres ESNS, maar alleen als Muziekcentrum fungeert zonder festivalfunctie. Het antwoord is dat de gevolgen voor de ruimtestaat minimaal zullen zijn. De ruimtes die nodig zijn voor een festival, zijn grotendeels sowieso nodig om de vier zalen (grote popzaal, klassieke zaal, kleine zaal en studio) goed te laten functioneren. Er is zelfs al rekening gehouden met de mogelijkheid om tijdens festivals extra kleedruimtes te realiseren in de vorm van portacabins of containers, zoals dat nu ook al het geval is tijdens ESNS. Mogelijk dat er 200 – 300 m² kan vervallen aan breakout-ruimtes, maar daarbij moet worden bedacht dat de breakout-ruimtes ook nodig zijn als interne vergaderruimte en als groepskleedkamer.

Het behoeft geen betoog dat er niet alleen gevolgen zijn voor de ruimtestaat. We geven het volgende in overweging.

Het aantal festivals in Nederland groeit, maar de klachten over de geluidsoverlast voor omwonenden groeit ook. Het is een kwestie van tijd dat er strengere geluidseisen komen voor festivals. Gebouwen die geschikt zijn om festivals te organiseren waardoor omwonenden niet worden gehinderd door geluidsoverlast zullen een steeds belangrijker positie krijgen.

Verder hangt de landelijke en internationale bekendheid en reputatie van De Oosterpoort voor een belangrijk deel samen met het feit dat hier dit festival plaatsvindt. Omdat ESNS plaatsvindt in januari is elders

organiseren van dit festival alleen mogelijk in een ander gebouw. Het is eenvoudig te koud om het buiten te organiseren. In Groningen dienen zich geen alternatieven aan. Dat betekent dat het festival een andere stad zal moeten kiezen.

7. Vervolgtraject

Als het functioneel programma van eisen en het ruimtelijk programma zijn vastgelegd, kan een locatie worden bepaald. Op basis van het ruimtelijk programma kan al een schifting gedaan worden en kunnen de drie of vier meestbelovende locaties nader worden onderzocht. Parallel adviseren we om een technisch programma van eisen op te stellen. Het totale pakket van functioneel, ruimtelijk en technisch programma van eisen kan dan de basis vormen voor een ontwerpteam en daarna zal het dienen als toetssteen voor dat ontwerp.

We adviseren om de onderzoeksvraag voor de locatiestudie op te stellen in nauw overleg met de partijen die ook betrokken waren bij het opstellen van het functioneel programma en de ruimtestudie. Ook bij het opstellen van een technisch programma van eisen ligt dat voor de hand.